

	Woord vooraf	2
06/05	Dialogos	5
07/05	Zefiro Torna & Psallentes	19
08/05	Ensemble Koninklijk Conservatorium Den Haag & Park Collegium	33
09/05	Psallentes	39
	Partners	51
	Praktische informatie	52

Woord vooraf

Beste luisteraar,

Van harte welkom op de zesde editie van *Passie van de Stemmen*. Sinds decennia neemt polyfonie in Leuven een centrale plek in, zowel in de vorm van fundamenteel onderzoek aan de KU Leuven als met betrekking tot de valorisatie van de onderzoeksresultaten. In deze editie van het festival zetten we de muziek uit de vroege middeleeuwen tot en met de vroege renaissance centraal. Polyfonie geschreven en opgetekend in bekende manuscripten verspreid over heel Europa, maar ook polyfonie en gregoriaans uit onbekende bronnen die zich bevinden in de Lage Landen. Muzikaal erfgoed dat we de voorbije jaren hebben bestudeerd en dat zelden of nooit onze oren bereikt.

Opnieuw zal *Passie van de Stemmen* in hoofdzaak plaatsvinden op de historische site van de Abdij van Park in Leuven, waar ook het Huis van de Polyfonie – het fysieke valorisatieplatform van de Alamire Foundation – is ondergebracht. Deze schitterende abdijsite in volle restauratie is door haar rust, sfeer en natuur de perfecte omgeving om de rijkdom van de vocale één- en meerstemmigheid uit Engeland, Spanje en de Lage Landen te laten klinken. Het slotconcert van het festival vindt, gezien de band met het jaarlijkse vredesconcert georganiseerd door de stad Leuven, dit jaar uitzonderlijk in de Sint-Michielskerk plaats.

Voor deze editie nodigden we musici en/of musicologen uit die vanuit hun bronnenonderzoek telkens opnieuw met nieuwe en boeiende concertprogramma's voor de dag komen. Zo zijn we bijzonder verheugd dat Katarina Livljanić, docente aan de Parijse Sorbonne-universiteit, met haar ensemble Dialogos de allervroegste polyfonie, in het begin van de elfde eeuw opgetekend in het Winchester Troparium, ten gehore zal brengen. Daarnaast zijn Zefiro Torna en Psallentes op zoek gegaan naar veertiende-eeuws Spaans repertoire met wereldklasse en brengen ze hun eigen

lezing van het *Llibre Vermell de Montserrat*. Naar aanleiding van het meervoudig evenement deze zomer in Antwerpen rond de persoon van muziekkalligraaf Petrus Alamire – in het kader van het IWT/SBO-project *New Perspectives on Polyphony* met als slot het festival *Laus Polyphoniae* en de tentoonstelling in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal – heeft de Alamire Foundation de uitnodiging van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag aanvaard om binnen een jaarprogramma de polyfonie uit de handschriften van Alamire door te geven aan de studenten oude muziek. Het resultaat van deze samenwerking met een internationale generatie van jonge musici die binnenkort zelf als afgestudeerden op het concertpodium zullen staan, hebben we gecombineerd met het jonge reeds professionele geweld dat samenkwam in het Huis van de Polyfonie onder de naam Park Collegium. Staflid van de Foundation en musicus Stratton Bull was en is de gids in dit meerstemmige polyfone landschap. Tot slot staan we stil bij de overledenen die jaarlijks worden geëerd naar aanleiding van de herdenking van de Tweede Wereldoorlog. Een meesterlijk Requiem staat daarvoor centraal en wordt afgewisseld met prachtig gregoriaans. We blijven hierbij in dezelfde historische omgeving als het voorlaatste concert, met name de muzikale wereld aan het hof van Margaretha van Oostenrijk, waar ook Petrus Alamire vertoefde.

Ik wens onze partner 30CC en de Abdij van Park van harte te bedanken voor de goede samenwerking. De ondersteuning van de KU Leuven, het Fonds InBev-Baillet Latour, de stad Leuven, de provincie Vlaams-Brabant en de Vlaamse Gemeenschap wordt eveneens uitermate gewaardeerd. En tot slot dank aan alle medewerkers, vrijwilligers, voor en achter de schermen, aan de musici, en aan u, ons luisterbereid publiek.

Van harte,

Bart Demuyt
Directeur Alamire Foundation
Curator *Passie van de Stemmen*

06/05

Dialogos

concert

Swithun!

Eén heilige, drie furies en duizend mirakels
in Winchester rond het jaar duizend

Swithun!

Eén heilige, drie furies en duizend mirakels in Winchester rond het jaar duizend

In de tiende en elfde eeuw vinden we in Winchester sporen terug van vroege middeleeuwse meerstemmigheid. Dit repertoire, dat tot het uitverkoren terrein van Dialogos behoort, ligt aan de basis van het hier voorgestelde programma. De samenwerking met de belangrijkste internationale specialiste in dit domein, professor Susan Rankin van Cambridge University, kadert binnen de continuïteit van het werk van het ensemble rond de vroegste polyfonie uit de middeleeuwen: na het programma *Abbo Abbas* (2004) rond de tiende-eeuwse geleerde Abbo van Fleury, gaat de aandacht ditmaal uit naar het meerstemmig repertoire uit het befaamde Winchester Troparium (begin van de elfde eeuw), één van de eerste westerse getuigen van liturgische polyfonie met muzieknotatie.

Het programma is opgebouwd rond twee personages: de heilige Swithun, wiens verering en mirakels de geschiedenis van Winchester hebben bepaald, en Wulfstan, cantor van Winchester in het jaar duizend.

Swithun

De verering van de heilige Swithun neemt een aanvang wanneer bisschop Aethelwold van Winchester de relieken van de heilige op 15 juli 971 met een grootse ceremonie overbrengt naar de kerk van het oude klooster ('Old Minster'). Kort daarna geeft hij de opdracht tot de heropbouw van de 'Old Minster' rond Swithuns graf. Op die manier komt de cultus in een stroomversnelling terecht en evolueert de lokale heilige tot een middeleeuws Angelsakisch boegbeeld. Verschillende versies van zijn levensverhaal worden opgetekend. Mirakels op zijn graf houden de

belangstelling voor zijn relieken in stand en leiden tot milde schenkingen.

Wulfstan en Aelfric

Wulfstan, cantor van Winchester op het einde van de tiende eeuw, is de auteur van een berijmd leven van de heilige Swithun: zijn uitgebreide *Narratio metrica de sancto Swithuno*, het langste Anglo-Latijnse gedicht vóór de verovering door de Noormannen, is bestemd voor een elite van liefhebbers van geraffineerde poëzie. Zijn beheersing van de Vergiliaanse hexameter maakt hem tot een van de meest onderlegde dichters van zijn tijd. De tekst is bewaard zonder muzieknotatie.

Voor dit programma werden passages uit de *Narratio* gekozen, en met name het mirakel van de drie furies. De drie furies worden voorgesteld als angstaanjagende, naakte en vulgaire vrouwen. Ze vallen een man aan die bij hun aanblik de controle over zijn ledematen verliest. Hij komt aan bij de poorten van Winchester, waar hij een in het wit geklede figuur ontmoet, die hem aanraadt naar het miraculeuze graf in de ‘Old Minster’ te gaan. Hij brengt er drie nachten door met waken en slapen. In een mystiek visioen (of in een droom) ontmoet hij de man in het wit opnieuw, die hem zijn identiteit onthult: de heilige Swithun in hoogsteigen persoon. Het graf en de hele kerk beven. Een bovenaardse figuur tilt de man in zijn armen en steelt één van zijn schoenen, die niemand nadien kan terugvinden. De man blijft vervolgens achter, zonder schoen maar genezen ...

Om dit mirakel in zijn historische en geografische context te plaatsen, zijn er in het programma enkele korte passages uit een andere tekst toegevoegd (eveneens overgeleverd zonder muzieknotatie). Het gaat om een andere biografie van de heilige Swithun, ditmaal in het Angelsaksisch en samengesteld door Aelfric, een geleerde uit de kringen van bisschop Aethelwold van Winchester in het jaar duizend. Aelfric schreef geen tekst bestemd voor monniken en erudieten. Zijn kort en helder leven van de heilige Swithun was integendeel bestemd voor een lekenpubliek.

Winchester

In de Engelse stad Winchester vond in de tiende eeuw een belangrijke kerkelijke hervorming plaats. Bisschop Aethelwold band de seculiere kanunniken uit de kathedraal en verving hen door monniken, met de bedoeling het moreel peil van de clerus te verhogen en het niveau van de kennis van het Latijn en de liturgische gezangen te verbeteren. Gesteund door de bisschoppen van Canterbury en Worcester, Oswald en Dunstan, en door koning Edgar, voerde Aethelwold de *Regularis Concordia* in, een regel opgelegd aan alle kloosters in het koninkrijk.

In deze context ontstond ook een meer intense en rijke liturgie. De zangers van Winchester gaven blijk van een bijzondere muzikale praktijk, beschreven door Thierry van Fleury omstreeks het jaar duizend. Hij vermeldt de responsoria van het nachtelijk officie die volgens hem werden gezongen “door vier monniken in albe en koor-mantel bovenaan de trappen; twee van hen beperkten zich, als leerlingen, tot de melodie, terwijl de twee anderen, als meesters, achter hen stonden en de begeleiding voor hun rekening namen – zij werden ‘organisten’ genoemd”.

Het Winchester Troparium

Dit uitzonderlijk handschrift uit dezelfde periode bevat een groot aantal tweestemmige werken, die getuigen van deze uiterst geraffineerde polyfone traditie. Het werd gekopieerd in de eerste decennia van de elfde eeuw. Onder de talrijke getuigen van de vroegste westerse polyfonie telt het manuscript een reeks melodieën ter ere van de heilige Swithun.

De gezangen van het Winchester Troparium zijn voorzien van notatie volgens een complex systeem van neumen zonder notenbalk, die niet één maar verschillende interpretaties toelaten. Omdat een eenduidige lectuur en een moderne transcriptie niet mogelijk zijn, had deze kostbare polyfonie in de vergeethoek kunnen geraken. Het onderzoek naar haar sonoriteit kan dan ook enkel het resultaat zijn van een hypothetische reconstructie, weliswaar gestoeld op theoretische middeleeuwse traktaten (de *Musica enchiridion* en de *Micrologus* van Guido van Arezzo). Het is echter

precies de ambiguïteit van de schriftelijke sporen die Dialogos ertoe heeft aangezet voor dit repertoire te kiezen: in het programma treedt de muziek uit het Winchester Troparium (getranscribeerd door Susan Rankin) in dialoog met muzikale creaties en improvisaties op basis van de teksten van Wulfstan en Aelfric (voorgesteld door Katarina Livljanić). Deze creaties roepen de stijl op van de muziek die de middeleeuwse zangers van Winchester in hun abdij hadden kunnen horen, maar zetten tegelijkertijd de deur naar een nieuwe muzikale taal discreet op een kier.

Katarina Livljanić

06/05

Abdijkerk
20u30

Concertinleiding door Serafina Beck, Huis van de Polyfonie (19u30)

Dialogos

Clara Coutouly,
Marine Dautrey,
Caroline Gesret,
Katarina Livljanić zang
Katarina Livljanić artistieke leiding
Susan Rankin musicologische
ondersteuning

Het ensemble voor middeleeuwse muziek Dialogos werd in 1997 opgericht door zangeres en musicologe Katarina Livljanić. Het wil zich op een vernieuwende en actuele manier toeleggen op het oudste middeleeuwse repertoire, ondersteund door degelijk musicologisch onderzoek en met een grote scenische overtuigingskracht. Voor de programma's wordt geput uit onontgonnen materiaal uit het gregoriaanse repertoire, de vroegste middeleeuwse polyfonie en dramatische muziekgenres. Bijzondere aandacht gaat uit naar liturgische zang uit het Middellandse Zeegebied en liturgisch theater uit de Slavische (glagolitische) traditie. De samenstelling van het ensemble varieert in functie van het programma. Naargelang de projecten, worden mannenstemmen, vrouwenstemmen en/of instrumenten ingezet. In de periode 2011-2014 was Dialogos als ensemble-in-residence verbonden aan de Fondation Royaumont (Parijs). Hun projecten worden gesteund door DRAC Ile-de-France – Ministerie van Cultuur en Communicatie van Frankrijk.

Na haar studies aan het conservatorium in Zagreb (Kroatië) vestigde Katarina Livljanić zich in Frankrijk, waar ze haar zangopleiding voortzette en zich als musicologe toelegde op middeleeuwse muziek. Ze doceert middeleeuwse muziekinterpretatie aan de Sorbonne (Paris IV) in Parijs en startte een cursus uitvoeringspraktijk van het gregoriaans op aan de universiteit van het Ierse Limerick. Ze leidt geregeld masterclasses en was meermaals artist-in-residence aan Harvard University.

www.ensemble-dialogos.org

Swithun!

Eén heilige, drie furies en duizend mirakels in Winchester
rond het jaar duizend

Voornaamste bronnen

Winchester Troparium: Cambridge, Corpus Christi College, 473 (11de eeuw); Oxford, Bodleian Library, Bodley 775 (11de eeuw) – transcripties: Susan Rankin

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*: Londen, British Library, Royal 15 C VII (10de-11de eeuw) – teksteditie: Michael Lapidge; muziek: Katarina Livljanić

Aelfric van Winchester, Leven van de heilige Swithun: Londen, British Library, Cotton MS Julius E VII (11de eeuw) – teksteditie: Michael Lapidge; muziek: Katarina Livljanić

Regem regum Dominum

Winchester Troparium – Invitatorium en organum

Aelfeah adest

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Pax huic domui

Processie-antifoon – Parijs, Bibliothèque nationale de France, ms. 943 (11de eeuw)

Magna miracula

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Et licet extremus hominum

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Os ky hereos

Winchester Troparium – Introïtus met tropen

Alma fuit vicina dies

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Gloriosus vir sanctus Swithunus

Winchester Troparium – Responsorium en organum

Cumque dies eadem benedicta

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

In pace in idipsum

Antifoon – Worcester, Cathedral, Music Library, ms. 160 (13de eeuw)

Pa swefna beoð wynsume

Aelfric van Winchester, Leven van de heilige Swithun

Qui post evigilans

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Auxilium Domine

Wulfstan van Winchester, De Sancto Swithuno (abecedarische hymne met acrostichon) – tekst: Rouen, Bibliothèque Municipale, ms. 1385 (10de eeuw); muzikale reconstructie: Katarina Livljanić

Sed cum nulla virum feritas

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Ecce vir prudens Swithunus

Winchester Troparium – Responsorium en organum

Infirmo siquidem cum nullum prendere somnum

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Laudemus Dominum

Winchester Troparium – Responsorium en organum

Talibus aegrotum

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Sint lumbi vestri

Winchester Troparium – Responsorium en organum

Pervigilat ternis ibi noctibus atque diebus

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Via lux veritas

Winchester Troparium – Sequens

Hwæt ða se halga Swyðun

Aelfric van Winchester, Leven van de heilige Swithun

O quam admirabilis vir iste Swithunus

Winchester Troparium – Responsorium en organum

Quid plura?

Wulfstan van Winchester, *Narratio metrica de sancto Swithuno*

Hieronder zijn enkel de gezongen liturgische teksten opgenomen.
Voor de passages uit de heiligenlevens, zie de toelichting in de inleiding.

Regem regum Dominum

Regem regum Dominum
venite adoremus
quia ipse est corona sanctorum omnium.

Venite exsultemus Domino
iubilemus Deo salutari nostro.
Praeoccupemus faciem eius in confessione
et in psalmis iubilemus ei.

Regem regum Dominum ...

Quoniam Deus magnus Dominus
et rex magnus super omnes deos.
Quoniam non repellit Dominus plebem suam
quia in manu eius sunt omnes fines terrae
et altitudines montium ipse conspicit.

Venite adoremus ...

Quoniam ipse est mare et ipse fecit illud
et aridam fundaverunt manus eius.
Venite adoremus
et procidamus ante Deum
ploremus coram Domino qui fecit nos
quia ipse est Dominus Deus noster
nos autem populus eius et oves pascuae eius.

Regem regum Dominum ...

Hodie si vocem eius audieritis
nolite obdurare corda vestra
sicut in exacerbatione
secundum diem tentationis in deserto
ubi tentaverunt me patres vestri
probaverunt et viderunt opera mea.

Venite adoremus ...

Quadraginta annis proximus fui generationi huic
et dixi semper hi errant corde.
Ipsi vero non cognoverunt vias meas
quibus iuravi in ira mea
si introibunt in requiem meam.

Regem regum Dominum ...
Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Kom, laten wij de koning der koningen,
de Heer, aanbidden,
want Hij is de kroon van alle heiligen.

Kom, laten wij juichen voor de Heer,
laten wij jubelen voor God, onze redder.
Laten wij met lofprijzing voor Zijn aangezicht komen
en Hem met psalmen bejubelen.

De koning der koningen, de Heer ...

Omdat God de Heer machtig is,
de grote koning boven alle goden.
Omdat de Heer Zijn volk niet verstoot,
omdat Hij alle einden der aarde in zijn hand houdt
en Hij uitkijkt over de hoogten van de bergen.

Kom, laten wij aanbidden ...

Omdat de zee van Hem is en Hij ze zelf heeft gemaakt
en Zijn handen de aarde hebben gevormd.
Kom, laten wij aanbidden
en ons neerwerpen voor God,
laten wij wenen voor de Heer die ons gemaakt heeft,
omdat Hij de Heer is, onze God,
wij zijn Zijn volk en de schapen van Zijn weide.

De koning der koningen, de Heer ...

Als jullie vandaag Zijn stem zullen horen:
"Laat jullie harten niet verstenen
als in verbittering
als op de dag van de beproeving in de woestijn
waar jullie vaders Mij op de proef hebben gesteld,
ze hebben Mijn werken gekeurd en gezien.

Kom, laten wij aanbidden ...

Veertig dagen was Ik deze generatie dicht nabij
en Ik heb gezegd: in hun hart dwalen ze nog altijd.
Zij hebben inderdaad Mijn wegen niet gekend.
Hen heb ik in Mijn woede afgezworen
als zij in Mijn rust zullen binnengaan".

De koning der koningen, de Heer ...
Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Sicut erat in principio
et nunc et semper et in saecula saeculorum.
Amen.

Venite adoremus ...
Regem regum Dominum ...
Venite adoremus...

Pax huic domui

Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea
pax ingredientibus
et egredientibus. Alleluia.

Os ky hereos

Os ky hereos kata tin taxin Melchisedech
statuit ei Dominus
testamentum pacis
ut vigeat summus stola
vernante sacerdos
et principem fecit eum
inter primates
regni celestis heriles ut sit illi
sacerdotii dignitas.
Grex tuus Swithune petit
memorare tuorum
in aeternum.

Gloriosus vir sanctus Swithunus

Gloriosus vir sanctus Swithunus
relinquens terrena
mercatus est celestia.
[versus] O verum et magnum sacerdotem
qui contempnens terrena
mercatus est celestia.

In pace in idipsum

In pace in idipsum dormiam et requiescam.

Zoals het was in het begin
en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.

Kom, laten wij aanbidden ...
De koning der koningen, de Heer ...
Kom, laten wij aanbidden ...

Vrede aan dit huis en aan allen die er wonen,
vrede aan wie er binnengaat
en aan wie buitengaat. Alleluia.

Daar hij priester is volgens de orde van Melchisedech,
heeft de Heer met hem
een vredeestament gesloten,
opdat hij met een nieuwe stola
als hoogste priester sterk zou staan
en Hij maakte hem tot de eerste
onder de vooraanstaande meesters
van het hemelse rijk, opdat hij
de waardigheid van het priesterschap zou bezitten.
Uw kudde, Swithun, vraagt:
gedenk de uwen
in eeuwigheid.

Door het aardse achter te laten,
heeft de roemrijke man, de heilige Swithun,
het hemelse goed verdiend.
[vers] O, heilige en machtige priester,
die door de aardse goederen te misprijzen,
de hemelse heeft verdiend.

In vrede zal ik hierin slapen en rusten.

Ecce vir prudens Swithunus

Ecce vir prudens Swithunus
qui aedificavit domum suam supra petrum
in cuius ore non est inventus dolus
quia Deus elegit eum in sacerdotem sibi.
[versus] Ecce vere Israelita
in quo dolus non est
quia Deus elegit eum in sacerdotem sibi.

Zie de vooruitziende man Swithun
die zijn huis bovenop een rots heeft gebouwd.
In zijn mond wordt er geen leugen gevonden
omdat God hem tot Zijn priester heeft gekozen.
[vers] Zie waarlijk de man van Israël
die vrij is van leugen
omdat God hem tot Zijn priester heeft gekozen.

Laudemus Dominum

Laudemus Dominum in beati antistitis Swithuni
meritis gloriosis.
Ad sepulchrum eius aegri veniunt et sanantur.
[versus] Vere mirabilis Deus
qui assidue beatum Swithunum
confessorem miraculis choruscare facit.

Laten wij de Heer loven in de glorievolle verdiensten
van de heilige bisschop Swithun.
Zieken komen naar zijn graf en worden genezen.
[vers] Waarlijk wonderbaarlijk is God,
die onophoudelijk de zalige belijder Swithun
door mirakels laat schitteren.

Sint lumbi vestri

Sint lumbi vestri precincti
et lucerne ardent in manibus vestris
et vos similes hominibus expectantibus dominum
suum quando revertatur a nuptiis.
[versus] Vigilate ergo quia nescitis qua hora
Dominus vester venturus sit. Et vos ...

Omgord uw lenden
en houd de lampen in uw handen brandend
en wees als diegenen die op hun heer wachten
wanneer hij terugkeert van de bruiloft.
[vers] Waak dus want jullie weten niet op welk uur
jullie Heer zal komen. En jullie ...

Via lux veritas

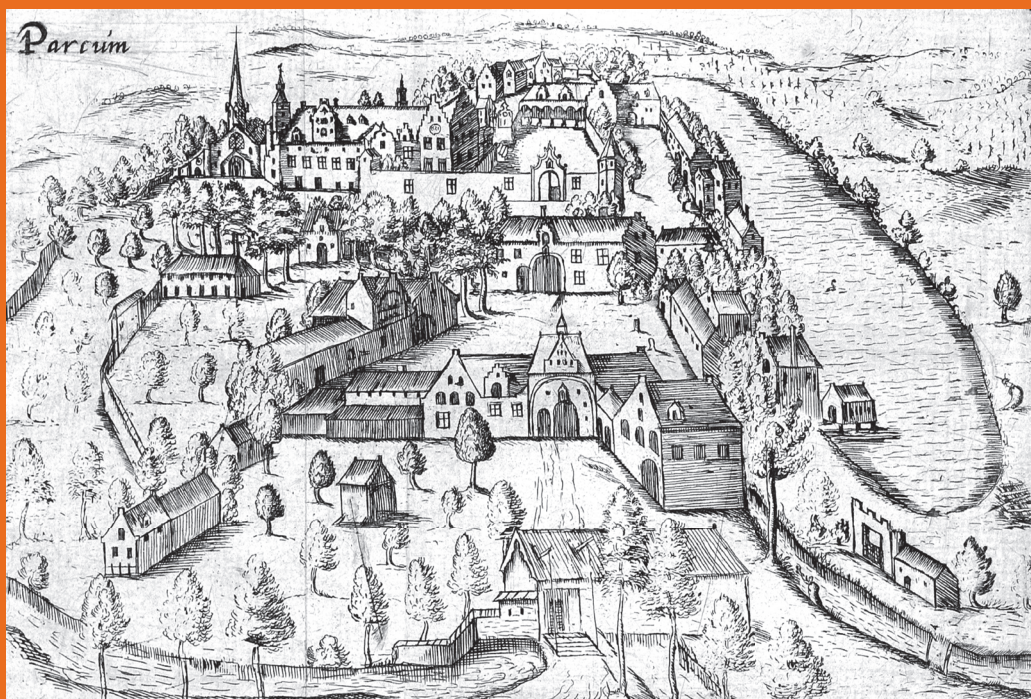
Alleluia.
Via lux veritas paxque
tuorum omnia tempora
preces et munera hac domo sacra
suscipe per secula
et piis precibus almi omnibus Swithuni
relaxa peccamina.
Regna concede beata sanctorum
in gloria et sancta tabernacula.

Alleluia.
Gij die de weg, het licht, de waarheid en de vrede
zijt voor de Uwen in alle tijden,
ontvang in dit heilig huis de gebeden en de gaven
doorheen de eeuwen
en dankzij alle vrome gebeden van de weldoende
Swithun, vergeef onze zonden.
Laat ons toe tot het gelukzalige rijk van de heiligen,
in de glorie en het heilig tabernakel.

O quam admirabilis vir iste Swithunus

O quam admirabilis vir iste Swithunus
inter antistites non minimus
qui suis temporibus
clara et futuris prebuit exempla
unde feliciter exultat Cristi Ecclesia.
[versus] Laudibus gloriosus es beate Swithune
quod laetaris cum sanctis.
Unde feliciter exultat Cristi Ecclesia.

O, hoe bewonderenswaardig is deze man Swithun,
niet de minste onder de bisschoppen,
die aan de komende tijden
duidelijke voorbeelden gaf,
waardoor de Kerk van Christus van vreugde jubelt.
[vers] Door de lofzangen zijt gij van glorie vervuld,
zalige Swithun, omdat gij u verheugt met de heiligen.
Waardoor de Kerk van Christus in vreugde jubelt.

07/05

Zefiro Torna & Psallentes

concert

Llibre Vermell de Montserrat

Pelgrimsliederen in het veertiende-eeuwse Catalonië

Llibre Vermell de Montserrat

Het Monasterio de Montserrat ligt in een gebergte op een voetdagreis van Barcelona. Over de ontstaansgeschiedenis van de abdij heerst onzekerheid. Volgens de overlevering hadden herders in 880 in de omgeving van Montserrat een visioen van licht en muziek. Vervolgens werd in een grot in de buurt een beeld van Maria gevonden. Toen de bisschop het naar de naburige kathedraal wou overbrengen, werd het zo zwaar dat het niet meer verplaatsbaar bleek. Op die plek liet de bisschop een kapel bouwen, waar een bloeiende verering voor het beeld ontstond. In de elfde eeuw werd door de monniken van de noordelijker gelegen abdij van Ripoll op de plaats van de negende-eeuwse kapel een klooster gesticht, dat zou uitgroeien tot een van de grootste en bekendste benedictijnenabdijen en bedevaartsplaatsen uit het Westen.

Het manuscript met de beroemde naam *Llibre Vermell de Montserrat* telt 137 folio's van ongeveer 44 op 32 centimeter. Het werd grotendeels geschreven op het einde van de veertiende eeuw (vermoedelijk in 1399-1400), met aanvullingen in de loop van de vijftiende eeuw. Aan de nummering van de bladen is te zien dat er oorspronkelijk nog 35 extra folio's geweest moeten zijn, die verloren zijn gegaan. Bij de doortocht van de troepen van Napoleon in 1811 brandde de abdijsbibliotheek grotendeels af. Het handschrift ontsnapte aan de vernietiging, vermoedelijk omdat het zich op het ogenblik van de brand niet in de bibliotheek bevond. De negentiende-eeuwse omzwervingen van het manuscript leveren nog stof tot discussie, maar in 1885 keerde het in een rode band naar de abdij terug, waarna het bekend werd als het 'Rode Boek van Montserrat' (*Llibre Vermell de Montserrat*).

Uit de verzameling teksten en traktaten komt de functie van het handschrift duidelijk naar voor: het diende als

gids voor de monniken die verantwoordelijk waren voor de opvang (en misschien ook wel de ‘opvoeding’) van de talloze pelgrims die de abdij bezochten. Het was de gewoonte geworden dat pelgrims de nacht wakend doorbrachten in de kerk. Tijdens die wakes ging het er mogelijk niet altijd zo devoot aan toe, een situatie die met voorschriften met betrekking tot de gezangen verholpen kon worden. Het staat ook zo beschreven in het manuscript zelf (folio 22 recto): “Soms willen de pelgrims zingen en dansen (*cantare et trepudiare*) wanneer ze in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw van Montserrat waken. Dit willen ze overdag ook, buiten de kerk. Maar dan moeten ze wel fatsoenlijke en vrome liederen aanheffen. Daarom werden een aantal van dergelijke gezangen hierboven en hieronder neergeschreven. Er moet met terughoudendheid en bescheidenheid gebruik van worden gemaakt, zodat zij die zich aan het onophoudelijk devoot bidden en het bezinnen hebben overgegeven, niet worden gestoord”.

Slechts zeven folio’s in dit handschrift bevatten muziek (van 21 verso tot 27 verso). Het repertoire bestaat uit een antifoön (*O virgo splendens*), vijf virelais (*Stella splendens*, *Cuncti simus*, *Polorum regina*, *Mariam matrem* en *Ad mortem festinamus*), een canon (*Laudemus virginem & Splendens ceptigera*), een ballade (*Los set gotxs recomptarem*) en een tweestemmig lied (*Inperayritz & Verges ses par*). Over deze negen pareltjes van middeleeuwse pelgrimsmuziek is al heel wat inkt gevloeid en er zijn al vele tientallen opnames van gemaakt. Omdat dit kleine repertoire nauwelijks groot genoeg is om een volledig concert of cd mee te vullen, wordt het vaak gecombineerd met andere muziek, soms eveneens uit bedevaartcollecties waar de Mariale devotie een belangrijke plaats inneemt.

Alle liederen zijn genoteerd in de zogenaamde mensurale notatie van de ‘Ars Nova’, in gebruik geraakt aan het begin van de veertiende eeuw. De enige uitzondering hierop is de antifoön *O virgo splendens*, genoteerd alsof het gregoriaans betreft, zonder aangeven van ritme. Zeker betreft het hier een gezang met gelijke notenwaarden, want het gaat om een driestemmige canon waarvan elke zin evenveel noten bevat.

Hendrik Vanden Abeele

07/05

Abdijkerk
20u30

Concertinleiding door Hendrik Vanden Abeele, Huis van de Polyfonie (19u30)

Zefiro Torna

Zefiro Torna

Manuela Bucher vedel

Jowan Merckx fluiten,
doedelzakken, percussie

Jurgen De Bruyn luiten, guitone,
percussie, artistieke leiding

Psallentes

**Gunter Claessens, Pieter Coene,
Adriaan De Koster, Paul Schils,**

Philippe Souvague,
Hendrik Vanden Abeele zang

Hendrik Vanden Abeele
artistieke leiding

Voor informatie over
Psallentes, zie pag. 42

Het Vlaams vocaal-instrumentaal ensemble Zefiro Torna brengt het Europees cultureel erfgoed uit de middeleeuwen, renaissance en barok op een unieke wijze tot leven. Dat uit zich in de keuze voor authentieke instrumenten en historische zang-, speel- en improvisatietechnieken, waarvoor het ensemble steunt op musicologisch onderzoek (HIP of Historisch Geïnformeerde Praktijk). Zefiro Torna beperkt zich niet tot een louter historische aanpak maar koppelt deze aan actuele kunstuitingen. Vanuit disciplines als literatuur, beeldende kunst, installatiekunst, dans, traditionele en hedendaagse muziek, wordt samengewerkt rond een variatie van symbolische en allegorische thema's. Dit resulteert in fascinerende 'Gesamt-kunst' met een dieperliggende betekenis. Zefiro Torna verwierf internationale faam met zijn veelzijdige aanpak. Het ensemble is een welkome gast in gerenommeerde concertzalen en op talrijke muziek- en kunstenfestivals. Hun creaties en cd-opnames worden geregeld gelauwerd en uitgebracht bij labels als Et'Cetera en Homerecords.

www.zefirotorna.be

Preludium

Het is avond. Een zachte zomeravond in het veertiende-eeuwse Catalonië. Een kleine groep pelgrims rust uit, zittend tegen de kerkmuur van de abdij van Montserrat. Zij komen van ver. Ze hebben een lange reis gemaakt om hier de beroemde

Zwarte Madonna te aanbidden. In de nabijheid van de Maria met het Kind verwachten deze bedevaarders verlichting, vergeving, zuivering, inspiratie, een nieuw begin. Sommige pelgrims houden er ter plekke al gauw liederlijke gewoontes op na. Ze drinken,

maken veel lawaai, ze dansen wild. Na de lange tocht moeten zij stoom afblazen. Maar niet deze rustige pelgrims tegen de kerkmuur. Zij genieten van elkanders samenzijn. Ook zij willen 'liederlijk' zijn, maar dan heel anders: om de avond door te brengen, zingen ze

Llibre Vermell de Montserrat

O virgo splendens
antifoon - canon

Stella splendens
virelai

Laudemus virginem & Splendens ceptigera
canon

Los set gotxs
ballade

Cuncti simus concanentes
virelai

Polorum regina
virelai

Mariam matrem
virelai

Mater patris
gregoriaans

Inperayritz & Verges ses par
motet

Ad mortem festinamus
virelai

samen liederen voor de Madonna. Ze kennen deze klassiekers door en door. Het *O virgo splendens* kunnen we in driedubbel canon zingen, zeggen ze. En het *Los set gotxs* zullen we in onze taal zingen, niet in het Latijn. We sommen de Zeven Vreugden van Maria

op. En in het *Ad mortem festinamus* buigen we ons over onze dwalingen en de dood. Het zijn beroemde liederen en de monniken van de abdij hebben ze ook netjes opgeschreven in een boekje, als wilden ze zeggen: “Deze liederen en geen andere”.

Psallentes en Zefiro Torna hebben het rode boekje nog eens opengedaan.

**Jurgen De bruyn &
Hendrik Vanden Abeele**

O virgo splendens

O virgo splendens hic in monte celso
miraculis serrato fulgentibus ubique
quem fideles conscendunt universi.
Eya pietatis oculo placato
cerne ligatos fune peccatorum
ne infernorum ictibus graventur
sed cum beatis tua prece vocentur.

Stella splendens

Stella splendens in monte
ut solis radium
miraculis serrato
exaudi populum.

Concurrunt universi
gaudentes populi
divites et egeni
grandes et parvuli
ipsum ingrediuntur
ut cernunt oculi
et inde revertuntur
gratiis repleti.

Principes et magnates
ex stirpe regia
saeculi potestates
obtenta venia
peccaminum proclamant
tundentes pectora.
Poplite flexo clamant hic Ave Maria.

Prelati et barones
comites incliti
religiosi omnes
atque presbyteri
milites mercatores
cives marinari
burgenses piscatores
praemiantur ibi.

Rustici aratores
nec non notarii
advocati scultores
cuncti ligni fabri

O stralende maagd, hier op de verheven berg,
rondom door glansrijke wonderen omgeven,
door gelovigen van heinde en verre bezocht.
Ach, aanschouw met uw vrome, serene blik
hen die verstrikt zijn in zonden,
opdat zij niet lijden door de geselen der hel
maar door uw bede tot de zaligen worden gerekend.

Ster, fonkelend op de berg
als een zonnestraal,
door wonderen omgeven,
aanhoor uw volk.

Alle volkeren komen
in vreugde tezamen,
rijk en arm,
groot en klein,
zij begeven zich naar ginds
om met eigen ogen te zien
en keren vandaar terug,
vervuld van genade.

Heersers en groten
van koninklijken bloede,
de machtigen van de wereld
die vergiffenis hebben ontvangen
voor hun zonden, schreeuwen het uit
en slaan zich op de borst.
Geknield roepen ze hier: "Ave Maria".

Prelaten en baronnen,
bepaalde graven,
allerlei religieuzen
en priesters,
krijgsliden, handelaars,
stedelingen, zeelieden,
burgers, vissers
worden hier beloond.

Boeren, ploegers
en ook ambtenaren,
advocaten, beeldhouwers,
allerlei houtbewerkers,

sartores et sutores
nec non lanifici
artifices et omnes
gratulantur ibi.

Reginae comitissae
illustres dominae
potentes et ancillae
iuvenes parvulae
virgines et antiquae
pariter viduae
conscendunt et hunc montem
et religiosae.

Coetus hic aggregantur
hic ut exhibeant
vota regratiantur
ut ipsa et reddant
aulam istam ditantes
hoc cuncti videant
iocalibus ornantes
soluti redeant.

Cuncti ergo precantes
sexus utriusque
mentes nostras mundantes
oremus devote
virginem gloriosam
matrem clementiae
in coelis gratiosam
sentiamus vere.

Laudemus virginem & Splendens ceptigera

Laudemus virginem mater est
et eius filius Ihesus est.
Plangamus scelera acriter
sperantes in Ihesum iugiter.

Splendens ceptigera
nostris sis advocata
virgo puerpera.

Tudentes pectora
crimina confitentes
simus Altissimo.

klee- en schoenmakers,
evenals wevers,
alle soorten ambachtslieden
vinden hier vreugde.

Koninginnen, gravinnen,
beroemde vrouwen,
machtige vrouwen en dienstmeisjes,
jonge meisjes,
jonge maagden en oude vrouwen,
net als weduwen,
ze klimmen ook deze berg op,
evenals de religieuzen.

Deze menigte verzamelt hier
om geloften uit te spreken,
ze betuigt dank
om ze ook te vervullen
door deze plaats te verrijken,
opdat allen dit zouden zien
en met vreugde beladen,
bevrijd zouden terugkeren.

Laten wij allen, mannen en vrouwen,
die smeken en
onze geest zuiveren,
devoot bidden,
opdat de glorieijke maagd,
de moeder van barmhartigheid,
ons in de hemel genaderijk
nabij zou zijn.

Laat ons de maagd prijzen. Zij is de moeder
en Jezus haar zoon.

Laten wij luid onze zonden bejammeren,
voortdurend hopen op Jezus.

Stralende heerseres,
wees onze voorspraak,
maagdelijke moeder.

Laten wij, slaand op onze borst,
onze schuld belijdend,
leven voor de Allerhoogste.

Los set gotxs

Los set gotxs recomptarem
et devotament xantant
humilment saludarem
la dolça verge Maria.

Ave Maria gracia plena
Dominus tecum virgo serena.

Verge fos anans del part
pura e sens falliment
en lo part e pres lo part
sens negun corrupiment.
Lo fill de Deus verge pia
de vos nasque verament.

Verge tres reys d'Orient
cavalcan ab gran corage
ab l'estella precedent
vengren al vostr' ebitage.
Offerint vos de gradage
aur et mirre et encenç.

Verge stant dolorosa
per la mort del fill molt car
romangues tota ioyosa
can lo vis resuscitar.
A vos mare piadosa
primer se volch demostrar.

Verge lo quint alegrage
que'n agues del fill molt car
estant al Munt d'Olivage
al cell lon vehes puyar.
On aurem tots alegrage
si per nos vos plau pregar.

Verge quan foren complits
los dies de Pentecosta
ab vos eren aunits
los apostols et de costa.
Sobre tots sens nuylla costa
devalla l'Espirit Sant.

Verge 'l derrer alegrage
que'n agues en aquest mon
vostre fill ab gran corage
vos munta al cel pregon.

Laat ons de zeven vreugden noemen
en op vrome toon
de lieflijke maagd Maria
bezingen.

Gegroet, Maria, vol van genade,
de Heer is met u, serene maagd.

Vrouwe, voor de geboorte was u
rein en zonder smet,
bij de geboorte en daarna
was u onbevlekt.
De zoon van God, heilige maagd,
is waarachtig uit u geboren.

Vrouwe, drie koningen uit het Oosten
reizen met grote moed
een ster achterna
en bereiken uw woning.
Een voor een brengen zij u
goud, mirre en wierook.

Vrouwe, u die treurde
om de dood van uw geliefde zoon,
bent vol van vreugde
nu u hem verreezen ziet.
Aan u, heilige moeder,
wilde hij zich het eerst tonen.

Vrouwe, dit is de vijfde vreugde
die u kende vanwege uw geliefde zoon:
hij was op de Olijfberg,
u zag hem ten hemel opvaren.
Ons allen zal het verheugen
als het u belooft voor ons te bidden.

Vrouwe, toen de dagen van Pinksteren
voorbij waren,
werden de apostelen en anderen
door u verenigd.
Over allen daalde moeiteloos
de Heilige Geest.

Vrouwe, dit is de laatste vreugde
die u op deze wereld zult kennen:
grootmoedig stuurt uw zoon
u naar de hemel,

On sots tots temps coronada
regina perpetual.

Cuncti simus concanentes

Cuncti simus concanentes Ave Maria.
Virgo sola existente
en affuit angelus.
Gabriel est appellatus
atque missus celitus.
Clara facieque dixit: Ave Maria.
Clara facieque dixit:
audite karissimi
en concipies Maria
pariesque filium.
Audite karissimi
vocabis eum Ihesum.

waar u voorgoed gekroond zult zijn
als eeuwige koningin.

Laat ons allen zingen: "Ave Maria".
Toen de maagd alleen was,
verscheen er een engel.
Gabriël wordt hij genoemd
en hij is van de hemel gezonden.
En stralend sprak hij: "Ave Maria".
En stralend sprak hij:
"Hoort, geliefden,
u zult zwanger worden, Maria,
en u zult een zoon baren.
Hoort, geliefden,
u zult hem Jezus noemen".

Polorum regina

Polorum regina omnium nostra
stella matutina dele scelera.
Ante partum virgo Deo gravida
Semper permansisti inviolata.
Et in partu virgo Deo fecunda
Semper permansisti inviolata.
Et post partum virgo mater enixa
Semper permansisti inviolata.

Onze koningin van alle hemelen,
morgenster, neem onze zonden weg.
Voor de geboorte maagd, bevrucht door God,
bleef u altijd rein en ongerept.
Ook tijdens de geboorte maagd, moeder door God,
bleef u altijd rein en ongerept.
Ook na de geboorte maagd, moeder voorgoed,
bleef u altijd rein en ongerept.

Mariam matrem

Mariam matrem virginem attolite.
Ihesum Christum extollite concorditer.

Prijs Maria, de maagdelijke moeder.
Prijs allen Jezus Christus.

Maria seculi asilum defende nos.
Ihesu tutum refugium exaudi nos.
Iam estis nos totaliter diffugium
totum mundi confugium realiter.

Maria, toevlucht voor de hele wereld, bescherm ons.
Jezus, ons aller toevlucht, aanhoor ons.
Waarlijk, u bent ons toevluchtsoord,
ware toevlucht voor de hele wereld.

Ihesu suprema bonitas verissima
Maria dulcis pietas gratissima
amplissima conformiter sit caritas
ad nos quos pellit vanitas enormiter.

Jezus, hoogste en meest waarachtige goedheid,
Maria, zoete en mildste zachtmoedigheid,
moge uw barmhartigheid gelijkelijk overvloedig zijn
voor ons die de ijdelheid zo zeer treft.

Maria facta saeculis salvatio
Ihesu damnati hominis redemptio
pugnare quam viriliter pro famulis
percussis duris iaculis atrociter.

Mater patris

Mater patris et filia
mulierum letitia
stella maris eximia
audi nostra suspiria.
Regina poli curie
mater misericordiae
in hac valle miserie
sis reis portus venie.
Per tuum virgo filium
confer nobis remedium.
Bone fili prece matris
dona tuis regna patris.

Inperayritz

Inperayritz de la ciutat ioyosa
de paradís ab tot gaug eternal
neta de crims de virtutz habundosa
mayres de Dieu per obra divinal.
Verges plasen ab fas angelical
axi com sotz a Dieu molt graciosa
placaus estar als fizels piadosa
preyan per lor al rey celestial.

Rosa flagran de vera benenanca
fons de merce iamays no defallen
palays d'onor on se fech la lianca
de Deu et d'om per nostre salvamen.
E fo ver Dieus es hom perfetamen
ses defallir en alcuna substanca
e segons hom mori senes dubtanca
e com ver Dieus levech del monimen.

Flor de les flors dolca clement et pia
l'angel de Dieu vesem tot corrocat
e par que Dieus lamandat qu'ens alcia
don ell es prest ab l'estoch affilat.
Donchs placa vos que'l sia comandat
qu'estoyg l'estoch e que remes nos sia

Maria, bestemd tot heil voor de wereld,
Jezus, verlossing voor de verdoemde,
vecht zo hard mogelijk voor uw dienaars,
die door scherpe speren vreselijk worden doorboord.

Gij, moeder en dochter van de vader,
vreugde der vrouwen,
Gij, voortreffelijke ster van de zee,
aanhoor onze verzuchtingen.
Gij, koningin van het hemelrijk,
moeder van barmhartigheid,
wees in dit tranendal
de poort tot de vergeffenis voor de zondaars.
Schenk ons, maagd, door uw zoon
vertroosting.
Goede zoon, laat de uwen door het gebed van uw
moeder binnen in het rijk van uw vader.

Heerseres van de vrolijke stad,
van het paradijs eeuwig gelukkig,
vrij van zonden, doordeesemd van deugden,
moeder van God door goddelijke tussenkomst.
Lieflijke maagd met het engelachtige gelaat
aangezien God u welgevallig is,
heb erbarmen met de gelovigen, genadige,
en bid voor hen tot de hemelse koning.

Genadige roos van ware goedheid,
nooit opdrogende bron van genade,
roemrijk paleis waar de verbintenis tussen
God en mens tot ons heil werd voltrokken.
Die liet zien dat God een volmaakt mens is,
in ieder opzicht betrouwbaar,
die volgens menselijke getuigenis vrij van twijfel
stierf en als de ware God opstond uit het graf.

Bloem der bloemen, mild, genadig en vroom,
wij zien de grote toorn van de engel Gods
en omdat God hem zond om te straffen,
staat hij klaar met geheven zwaard.
Moge het uw wil zijn dat hem bevolen wordt
zijn zwaard in de schede te steken en vergeef ons

tot fallimen tro en lo presen dia
ens done gaug e patz e sanitat.

Verges ses par misericordiosa
de vos se tany que'ns defenatz de mal.
E no siats devas nos endenyosa
pels fallimentz que fem en general.
Mas que'ns cubratz ab lo manto real
de pietat pus que'n etz cupiosa
car totz em faytz d'avol pasta fangosa
per que'l fallir es de carn humanal.

Vexell de patz corona d'esperanca
port de salut be segur de tot ven
vos merexets de tenir la balanca
on es pesat be dreyturerarem.
E pesa mays vostre fill excellen
mort en la crotz per nostra delivranca
que'ls peccats d'om en fayt nen cobeganca
al be fizel confes e peniden.

Estel de mar qui los perillans guia
e'ls fay venir a bona salvetat
si Ihesu Christ obesir no volia
co que per vos li sera supplicat
mostratz-l'ls pitz don l'avetz alletat
et totz los santz ab la gran ierarchia
de paradís qui us faran companya
tot quan volretz vos er ben autreyat.

Ad mortem festinamus

Ad mortem festinamus
peccare desistamus.

Scribere proposui
de contemptu mundano
ut degentes seculi
non mulcentur in vano.
Iam est hora surgere
a sompno mortis pravo.

Vita brevis breviter
in brevi finietur.
Mors venit velociter
quae neminem veretur.
Omnia mors perimit
et nulli miseretur.

al onze zonden tot op de dag van vandaag en laat
ons vreugde en vrede en gezondheid kennen.

Maagd, barmhartig zonder weerga, vertrouwd door hen
die bescherming nodig hebben tegen het kwaad.
En wees niet vertoornd omwille van de fouten die
we altijd begaan.
Maar geef ons bescherming onder uw koninklijke
mantel van medelijden,
want diegene die vol is van deugd kan gewone
modder verbeteren, daar falen menselijk is.

Vat van vrede, kroon van hoop,
haven van gezondheid, zeker voor allen,
u bent waardig de weegschaal te houden,
waarop rechtschapenheid gewogen wordt.
En waarop uw voortreffelijke zoon,
die stierf aan het kruis voor onze verlossing,
zwaarder weegt dan de zonden
van hen die biechten en boete doen.

Ster van de zee, die ons loodst door gevaren
en ons de veilige haven laat bereiken,
als Jezus Christus niet wil gehoorzaam,
aan hetgeen u hem vraagt,
toon hem dan de borst die hem heeft gevoed
en alle heiligen uit de grote hiërarchie
van het paradijs die tot uw gezelschap behoren:
al wat u vraagt, zal u gegeven worden en veel meer.

Wij haasten ons naar de dood,
laten wij ophouden met zondigen.

Ik heb mij voorgenomen te schrijven
over de verachting van de wereld,
opdat diegenen die hun tijd op aarde doorbrengen,
niet door ijdelheid worden bedorven.
Reeds is het uur gekomen om
uit de boze doodsslaap te ontwaken.

Het leven is kort en zal
binnenkort eindigen.
De dood komt snel
en heeft voor niemand ontzag.
De dood vernietigt alles
en heeft met niemand medelijden.

Ni conversus fueris
et sicut puer factus
et vitam mutaveris
in meliores actus
intrare non poteris
regnum Dei beatus.

Tuba cum sonuerit
dies erit extrema
et iudex advenerit.
Vocabit sempiterna
electos in patria
prescitos ad inferna.

Quam felices fuerint
qui cum Christo regnabunt
facie ad faciem
sic eum adspectabunt.
Sanctus Dominus
Sabaoth conclamabunt.

Et quam tristes fuerint
qui eterne peribunt.
Pene non deficient
nec propter has obibunt.
Heu heu miseri
numquam inde exhibunt.

Cuncti reges seculi
et in mundo magnates
advertant et clerici
omnesque potestates
fiant velut parvuli
dimitant vanitates.

Heu fratres karissimi
si digne contemplemus
passionem Domini
amara et si flemus
ut pupillam oculi
servabit ne peccemus.

Als gij u niet bekeert
en als een kind wordt
en uw leven niet verandert
door betere daden,
zult gij niet als een zalige
het rijk van God kunnen binnengaan.

Als de bazuin zal schallen,
zal de laatste dag zijn aangebroken
en de rechter zal komen.
Hij zal de uitverkorenen
voor eeuwig thuisbrengen,
de getekenden naar de hel sturen.

Hoe gelukkig zullen ze zijn,
zij die met Christus zullen heersen,
hem zo van aangezicht tot aangezicht
zullen aanschouwen.
"Heilig de Heer
der heerscharen", zullen ze roepen.

En hoe treurig zullen ze zijn,
zij die voor eeuwig zullen verloren gaan.
Zij zullen zich niet van boete kunnen losmaken,
noch eraan sterven.
Helaas, helaas, ellendigen,
nooit gaan ze daarvandaan.

Alle koningen van de wereld
en groten der aarde
moeten veranderen en de geestelijken
en alle machthebbers
moeten worden als de kleinen,
van ijdelheden afstand doen.

Helaas, zeer dierbare broeders,
als wij het lijden van de Heer
waardig beschouwen
en als wij bitter wenen,
zal Hij ons als zijn oogappels
bewaren opdat we niet meer zouden zondigen.

Alma Virgo virginum
in celis coronata
apud tuum filium
sis nobis advocata.
Et post hoc exilium
occurens mediata.

Vila cadaver eris
Cur non peccare vereris?
Cur intumescere quaeris?
Ut quid peccuniam quaeris?
Quid vestes pomposas geris?
Ut quid honores quaeris?
Cur non paenitens confiteris
contra proximum non laeteris?

Goede maagd der maagden,
in de hemel gekroond,
wees onze voorspraak
bij uw zoon.
En snel ons na deze ballingschap
als pleitbezorgster ter hulp.

Gij zult als een waardeloos kadaver zijn.
Waarom schaamt gij u niet te zondigen?
Waarom zoekt gij gramschap?
En waarom jaagt gij geld na?
Waarom draagt gij opzichtige kleding?
En waarom betracht gij roem?
Waarom belijdt gij geen schuld in boetedoening,
verheugt gij u niet in uw naaste?

08/05

Ensemble Koninklijk
Conservatorium Den Haag
& Park Collegium

concert

Petrus Alamire

Polyfonie uit de Lage Landen
tussen middeleeuwen en renaissance

Petrus Alamire

In zijn *Herfsttij der Middeleeuwen* stelde Johan Huizinga het einde van de middeleeuwen voor als de herfst – afgang en weelde tegelijk: *In al deze ontvankelijkheid van gemoed, deze vatbaarheid voor tranen en geestelijken ommekeer, deze prikkelbaarheid moet men zich indenken, om te beseffen, welke kleur en felheid het leven had.* De middeleeuwse geest weerspiegelde deze felheid van het leven – en de verbeelding van het leven daarna – in artistieke creaties: “kunst” was een microkosmos die correspondeerde met de macrokosmos, en dus werd het hele universum, zichtbaar en onzichtbaar, één kosmisch gedicht. Eén van die artistieke creaties was de polyfonie, zelf een complex web van correspondenties, vaak gepresenteerd in rijke handschriften waarin vorm en inhoud zich opnieuw weerspiegelde. Geen enkel muziekcorpus vormt een beter voorbeeld van deze weelde dan de meer dan vijftig handschriften vervaardigd onder de bekwame blik van muziekkopiist en -entrepreneur Petrus Alamire.

De Alamire Foundation kan bogen op een lange traditie in het onderzoek naar het repertoire uit de handschriften van Petrus Alamire. Ze bevatten de beste polyfonie die voorhanden was op het einde van de vijftiende en het begin van de zestiende eeuw: Josquin Desprez, Jacob Obrecht, Johannes Ockeghem, Adriaan Willaert en vele anderen. Samen met internationale partners heeft de Alamire Foundation de taak op zich genomen deze handschriften – ongeveer 15.000 muziekpagina's – te digitaliseren en voor een ruim publiek beschikbaar te maken. De uitvoerders van polyfone muziek vormen daarbij een belangrijke doelgroep. Naast briljante artistieke creaties en belangrijk musicologisch studiemateriaal zijn deze manuscripten immers dragers van muziek. Meer dan ooit tevoren hebben musici nu de mogelijkheid om ‘straight from the source’ uit te voeren. Vanuit haar missie om onderzoek en praktijk met elkaar te verbinden, stelt de Foundation zich tot doel de Alamire-

handschriften niet enkel toegankelijk te maken, maar ze ook een plaats te geven in de hedendaagse uitvoeringspraktijk. Het concert van vanavond geeft een inkijk in dit project en brengt twee initiatieven samen die beide erop gericht zijn de Alamire-manuscripten in de muzikale mainstream te brengen.

Tijdens het academiejaar 2014-2015 hebben de Foundation en het Koninklijk Conservatorium in Den Haag de handen in elkaar geslagen om een keuzevak uit te werken onder de titel *Petrus Alamire and his Musical Universe*. In een reeks dagvullende sessies gaan studenten uit het conservatorium, door middel van facsimile's, rechtstreeks met de bronnen aan de slag. Zij worden daarin begeleid door drie experts in dit domein: Stratton Bull, Niels Berentsen en Isaac Alonso de Molina. De studenten verwerven niet alleen expertise in het zingen van polyfonie uit originele bronnen, maar krijgen daarnaast ook kennis en vaardigheden aangereikt om het repertoire beter te begrijpen. Daarnaast heeft de Alamire Foundation in haar Huis van de Polyfonie een groep zangers samengebracht onder de naam Park Collegium. Dit huisensemble fungeert als een 'levend laboratorium' voor praktijkonderzoek naar polyfonie. In de projecten van de Foundation zijn voor het Park Collegium verschillende rollen weggelegd. Het kan musicologen de kans bieden hun onderzoek te verdiepen tijdens laboratoriumsessies en het kan worden ingezet bij conferenties of bij het aanleggen van multimedia-documentatie van uitvoeringen. Tegelijkertijd dragen deze jonge professionele musici bij tot de verdere introductie van polyfone uitvoering op het muziekpodium.

Beide initiatieven resulteren in de verbreding en de verdieping van een muzikale cultuur die verbonden is met de handschriften waarin ze is overgeleverd. Het manuscript vervult niet enkel de rol van een ondersteunende 'Urtext', maar is een concreet – en inspirerend – uitgangspunt voor de uitvoering. De projecten zijn opgebouwd vanuit de overtuiging dat door de uitvoerders dichterbij de bron – en daarmee ook bij de componist – te brengen, de luisteraars dichterbij de muziek worden gebracht.

Stratton Bull

08/05

Abdijkerk
20u30

Concertinleiding door Stratton Bull, Huis van de Polyfonie (19u30)

Ensemble Koninklijk Conservatorium Den Haag & Park Collegium

Ensemble Koninklijk
Conservatorium Den Haag

Mariana Andrade Pimenta,

Maria Bayley, Laura Lopes

Rodrigues superius

Aleksan Chobanov,

Benjamin Larham altus

Nikos Kokolakis,

Santo Militello tenor

Moritz Johannes Kellner,

Jasper Leever bassus

Stratton Bull artistieke leiding

Park Collegium

Oscar Verhaar superius

Pieter De Moor altus

Peter de Laurentiis tenor

Arnout Malfliet bassus

Stratton Bull artistieke leiding

Tijdens dit concert is de luisteraar een eersterangs getuige van de projecten van het Koninklijk Conservatorium (Den Haag) en het Park Collegium (Leuven) rond de composities uit de handschriften van Petrus Alamire. Het publiek krijgt een inkijk in het muzieklaboratorium waar beide ensembles, zowel samen als afzonderlijk, oude notatie tot klinken brengen. Dit werk, dat in het Huis van de Polyfonie zal worden voortgezet, en de resultaten die nu reeds te horen zijn, zullen tijdens het concert zelf worden toegelicht.

Het Huis van de Polyfonie

In de gerestaureerde Mariapoort van de Abdij van Park bevindt zich het Huis van de Polyfonie, een initiatief van de Alamire Foundation, Internationaal Centrum voor de studie van de muziek in de Lage Landen. Het Huis werd in oktober 2011 officieel geopend in aanwezigheid van Hare Majesteit Koningin Fabiola.

Het Huis van de Polyfonie is geconcepieerd als trefpunt, waar mensen uit het musicologische onderzoeksveld en mensen uit de muziekpraktijk elkaar ontmoeten en samenwerken. Op die manier wil het Huis de rol van laboratorium vervullen. Niet elk onderzoek moet daarbij tot een vondst leiden, want vaak is het proces op zich al bijzonder waardevol door de confrontatie van verschillende ideeën. Het Huis van de Polyfonie fungeert ook als concertlocatie voor een klein publiek en herbergt een collectie historische instrumenten.

Op de abdijsite en in de gebouwen gewijd aan stilte en religieuze kunst vinden het gregoriaans en de polyfonie een logische en organische habitat. Het Huis van de Polyfonie is daarmee complementair aan de kantoren van de Alamire Foundation in de Centrale Universiteitsbibliotheek van de KU Leuven.

De inplanting van de Alamire Foundation en het Huis van de Polyfonie in Heverlee is een bijzonder gelukkig gegeven: door de aanwezigheid van de universiteit in Leuven een uitermate geschikte uitvalsbasis voor toekomstige internationale contacten en samenwerking met collega's die ook op een historisch verantwoorde manier omgaan met het muzikale erfgoed. Daarnaast beschikt Leuven over een potentieel publiek dat openstaat voor cultuur en uitvoerders van het hoogste niveau. Het Huis van de Polyfonie heeft zich dan ook ontwikkeld tot een uniek centrum van de muziek uit de Lage Landen: nergens anders ter wereld bestaat er een dergelijke structurele onderbouw voor contacten tussen de muziekwetenschap, de muzikale praxis en het ruime publieksveld.

Projectleiding

Na zijn studies piano, cello, kamermuziek en muziektheorie aan het conservatorium van Valencia, behaalde **Isaac Alonso de Molina** een diploma klavecimbel aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, waar hij zich verder toelagde op historisch onderzoek en documentatie. Hij is de oprichter en de directeur van een aantal ensembles en werkt geregeld samen met het Italiaanse oudemuziekensemble en onderzoeksgroep Palma Choralis. Daarnaast heeft hij gedoceerd en verschillende projecten geleid in de conservatoria van Amsterdam, Utrecht en Tilburg. Momenteel is hij verbonden aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag. Sinds 2012 organiseert hij in Valencia jaarlijks een cursus oude muziek.

Niels Berentsen studeerde compositie en zang aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. Hij volgde masterclasses bij oudemuziekspecialisten als Evelyn Tubb, Marcel Pérès, Jill Feldman en Eric Mentzel. Niels Berentsen is lid van het Ascoli Ensemble, opgericht voor de

uitvoering van onbekend ‘Ars Nova’-repertoire en zingt muziek van de middeleeuwen tot nu. Naast zijn activiteiten als zanger doceert hij geïmproviseerd contrapunt aan het Koninklijk Conservatorium en verzorgde hij gastlessen en lezingen in, onder andere, Venetië, Moskou en Tel-Aviv. Niels is doctorandus aan de Universiteit Leiden en het Orpheus Instituut in Gent met een onderzoek naar veertiende- en vijftiende-eeuwse improvisatiepraktijken.

Stratton Bull studeerde zang aan het Royal Conservatory in zijn geboortestad Toronto en later aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Hij trad op met toonaangevende ensembles in Europa en Noord-Amerika en zingt sinds 1988 bij Cappella Pratensis. Sinds 2004 is hij artistiek leider van het ensemble. Zijn interesse gaat in het bijzonder uit naar de vertolking van vijftiende- en zestiende-eeuwse polyfonie uit oude notatie. Over dit onderwerp geeft hij regelmatig workshops en masterclasses. Door zijn werk bij de Alamire Foundation werkt hij met verschillende musicologen nauw samen aan projecten die gerelateerd zijn aan de polyfonie van de renaissance.

09/05

Psallentes

concert

Fortune Infortune Fort Une

Rouwmuziek uit manuscripten van Petrus Alamire

Fortune Infortune Fort Une

Rouwmuziek uit manuscripten van Petrus Alamire

Het levensverhaal van Margaretha van Oostenrijk (Brussel, 1480 — Mechelen, 1530; landvoogdes van de Nederlanden 1507 — 1530) leest als een roman, met veel tragische wendingen. Van wisselingen van het lot werd ze niet gespaard, hetgeen ze weergaf in haar devies *Fortune Infortune Fort Une*. “Ik sta alleen, maar ook sterk, in geluk en in ongeluk” — zou één van de mogelijke vertalingen kunnen zijn.

Vaak nam Margaretha haar toevlucht tot poëzie en muziek. Getuige hiervan is haar chansonnier (Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België, ms. 228), een manuscript dat speciaal voor haar gemaakt werd. Het is de enige bron van Josquin Desprez' motet *Proch dolor* (een treurzang op de dood van Margaretha's vader Maximiliaan I). Het chansonnier bevat ook *Se je souspire*, waarin Margaretha zelf haar verdriet uitdrukt om het overlijden van haar broer Filips de Schone. Wie ‘manuscript’ en ‘Margaretha’ in één adem noemt, heeft het over Petrus Alamire. Zijn atelier produceerde muziekhandschriften voor alle uithoeken van Europa. In vier Alamire-manuscripten treffen we het Requiem van Antoine de Févin aan, een dodenmis die mogelijk gezongen werd op de begrafenis van Févin zelf, in 1512. Met de Josquinachtige muziek van deze componist als leidraad, presenteert Psallentes een programma rond rouwmuziek uit de manuscripten van Alamire, met bijzondere aandacht voor het persoonlijk verdriet van de landvoogdes. Met het oog daarop weerklinkt het Requiem hier in de hoogst moge-

lijke ligging, omgeven door melancholische harpklanken. Om voor de hand liggende redenen (plechtigheid, maar vooral ingetogenheid en soberheid) werd een requiemmis oorspronkelijk helemaal niet polyfoon uitgebouwd. De eerste voorbeelden daarvan treffen we pas aan in de tweede helft van de vijftiende eeuw. Een van de oudst bekende cycli is van Johannes Ockeghem, en die is onvolledig (het Sanctus, het Agnus Dei en de Communio ontbreken). Guillaume Dufay zou ook al een versie gemaakt hebben, maar die is niet overgeleverd. En na Dufay en Ockeghem is het wachten op Antoine Brumel, Pierre de la Rue en Johannes Prioris.

Vanaf die pioniers ontstaat vrij plots een bijna wildgroei aan requiemmissen. In de polyfone zettingen valt een verscheidenheid aan stijlen op. De grootste soberheid wordt afgewisseld met contrapuntische hoogstandjes, zoals dat het geval is in de offertoria van de requiemmissen van Ockeghem, de la Rue en Févin. Opvallend is ook dat de requiemmis doorgaans meer dan andere missen van dezelfde tijd nog schatplichtig blijft aan de oorspronkelijke gregoriaanse melodieën. In de zestiende eeuw nam de zogenaamde parodietechniek in de miscompositie snel toe (er werd dan niet meer met een cantus firmus gewerkt, maar met verwijzingen naar andere composities), maar in de requiemmis gebeurde dat veel minder. Het is wellicht niet onlogisch dat bij de dodenmis de conservatieve reflex het hardst gevoeld wordt.

Ook de beroemde sequens *Dies irae* bleef lange tijd min of meer onaangeroerd: polyfone zettingen zijn zeldzaam, bijna altijd in *alternatim* (dus niet alles polyfoon gezet, maar een nette afwisseling tussen gregoriaans en polyfonie) en zijn afgezien van een drietal versies alleen in de tweede helft van de zestiende eeuw te vinden. Ook in Févins Requiem ontbreekt het *Dies irae*. Als pendant van deze sequens, die in het oorspronkelijke gregoriaans aan het eind weerklinkt, opent het programma met een andere sequens, eveneens afkomstig uit een Alamire-manuscript (Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België, ms. 215-16), de *Astat virgo*. Die muziek is genomen uit het repertoire voor het feest van de Zeven Smarten van Maria — een op en top Bourgondische devotie.

Hendrik Vanden Abeele

09/05

Sint-Michielskerk
20u

Herdenkingsconcert Wereldoorlog II

Psallentes

Sarah Abrams,
Sarah Van Mol,
Veerle Van Roosbroeck *superius*
Rob Cuppens,
Rozelien Nys,
Michaela Riener (solo) *contratenor*
Soetkin Baptist,
Christopher Kale,
Bart Uvyn *tenor*
Reinhard Andries,
Joris Derder,
Laurens Alexander Wyns,
Hendrik Vanden Abeele *bassus*
Sarah Louise Ridy *harp*
Hendrik Vanden Abeele
artistieke leiding

De gregoriaanse groep Psallentes ('de zingenden') werd in 2000 opgericht door Hendrik Vanden Abeele. Het ensemble gaat met professionele stemmen op zoek naar het gregoriaans en de aanverwante polyfonie uit verschillende historische periodes, met bijzondere aandacht voor de late middeleeuwen en de vroege renaissance. Inzichten hierover worden gevoed door praktijkgebaseerd onderzoek, zoals het (in 2014 voltooide) doctoraatsproject van Hendrik Vanden Abeele aan de Universiteit Leiden rond uitvoeringspraktijk van laatmiddeleeuws gregoriaans.

Allerlei concerten en cd's werden gerealiseerd, vaak in samenwerking met gerenommeerde ensembles als Capilla Flamenca en Millenarium, of organisten als Arnaud Vande Cauter en Joris Verdin. Psallentes concerteerde op vele grote en kleine podia doorheen Europa – van het kleinschalige *Musica Sacra*-festival te Bever, over *Laus Polyphoniae* Antwerpen, *Oude Muziek Utrecht* en de REMA-showcase te Valencia, tot in het Konzerthaus te Wenen.

Waar Psallentes oorspronkelijk alleen in een mannenformatie optrad, is sinds 2007 ook een vrouwenversie actief. Het is frappant hoe de initieel gelijkaardige intenties inzake uitvoering in de twee gedaantes van het ensemble toch in een totaal verschillende (doch compatibele) esthetiek resulteren. Zo dragen beide groepen op hun manier bij tot het uitdiepen van de omgang met gregoriaans en aanverwante polyfonie.

www.psallentes.com

Sarah Louise Ridy

Sarah Louise Ridy behaalde haar bachelordiploma in moderne harp aan het Royal Northern College of Music in Manchester en voltooide vervolgens bachelor- en masteropleidingen in de uitvoering van barokharp aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Zij speelt op het ‘Cellini’-model van de Italiaanse trippelharp, vervaardigd door Rainer Thureau uit Wiesbaden. Sarah Louise Ridy geeft soloconcerten of werkt samen met ensembles, in diverse stijlen, maar vaak met wortels in de oude muziek.

Fortune Infortune Fort Une

Rouwmuziek uit manuscripten van Petrus Alamire

Sequens **Astat virgo**

Missa pro fidelibus defunctis

(Antoine de Févin, ca. 1470 — 1512)

Introitus

Requiem aeternam

Kyrie

Kyrie eleison

Graduale

Si ambulem

Tractus

Sicut cervus

Offertorium

Domine Iesu Christe

Sanctus

Sanctus sanctus

Motet **Proch dolor**

(Josquin Desprez, ca. 1450/1455 — 1521)

Missa pro fidelibus defunctis

(Antoine de Févin, ca. 1470 — 1512)

Agnus Dei

Agnus Dei qui tollis

Communio

Lux aeterna

Sequens **Dies irae**

Motet-chanson **Se je souspire**

(Margaretha van Oostenrijk, 1480 — 1530)

Astat virgo

Astat virgo virginum
cruci Salvatoris
stat transfixa gladio
intimi doloris.
Nati penas intuens
et rivos cruoris
intus illa sustinet
quod hic tulit foris.

Astans unigenitum
genitrix deplorat
quo severtat anxia
prochdolor ignorat.
Nunc plangit nunc enilat
nunc gemens adorat
sed gestus virgineos
dolor non deflorat.

Vultu mater anxio
respicis pendentem
sanguinem vulneribus
largiter fundentem.
Nati cernis faciem
in morte pallentem
nec mirum si laniet
dolor tuam mentem.

Nunc deposcit debitum
atrocius nature
quod tibi detinuit
olim pariture.
Penasque cum fervore
extorquet usure
que Domini matribus
debeantur iure.

Nunc quasi parturiens
experiris vere
quid sit matri proprium
nato condolere.
Nunc amatos gemitus
cordis extorsere
dolores quos filium
cernis sustinere.

Naast het kruis van de Heiland
daar staat de maagd der maagden;
ze staat rechtop, maar haar hart
is door een pijnlijk zwaard doorboord.
Bij het aanschouwen van het leed van haar
zoon en het stromend bloed,
ondergaat ze in haar binnenste
dat wat hij meemaakt in ieders zicht.

Nabij haar enige zoon
is de maagd Maria in tranen;
waar moet ze zich wenden in haar angst,
ze weet het niet, helaas.
Nu wenend, dan klagend,
dan jammerend in haar aanbedding,
maar het leed kan haar
maagdelijke grootsheid niet beroeren.

Moeder, met een van angst vervuld gelaat
aanschouwt u de gekwelde,
wiens bloed overvloedig
uit zijn wonden stroomt.
U ziet het gelaat van uw zoon
in de dood verbleken.
De pijn verscheurt u
in het diepste van uw hart.

Nu eist zij de vreselijke schuld
van de natuur terug op;
die schuld die ze u had bespaard
op het ogenblik van de geboorte,
En ze legt u haar pijn op
met de zelfzekerheid van de woekeraar,
leed dat alle moeders verschuldigd zijn
om de Heer recht te verschaffen.

Nu, als bij de geboorte,
ondergaat u ten volle
wat eigen is aan een moeder:
het lijden met haar kind.
Nu heeft het lijden
dat uw zoon doorstaat
smartelijke kreten
aan uw hart ontruikt.

Gladio transfigeris
doloris revera
tensa cernens filii
brachia procera.
Pendens corpus regium
velut in statera
membraque fundentia
sanguinem sincera.

Cuius queso valeat
mens aut lingua fari
quibus virgo creditur
intus cruciari.
Dum cernat iam mortuum
corpus vulnerari
atque nati viscera
lancea forari.

Corpus quidem mortuum
rubiam sentiebat
sed maternum lancea
pectus transfigebat.
Quam fixam in filii
latere videbat
de quo aque sanguinis
liquor effinebat.

Misereri domina
miseris dignare
quos Ihesus redimere
dignatur tam care.
Ipsaque te pietas
rogat nos salvare
que te nati compulit
penas complorare.

Ex hoc virgo poteris
secure gaudere
tibi neque amodo
dolor prevalere.
Sed nec ultra filio
valet mors nocere
pia nobis iugiter
mater miserere.
Amen.

Een pijnlijk zwaard van smarten
doorboort u tot en met
bij het zien van
de levenloze ledematen van uw zoon.
Het is alsof zijn verheerlijkt lichaam
opgehangen is aan de arm van de weegschaal
en uit al zijn ledematen
stroomt overvloedig bloed.

Wiens tong of geest
zou in staat zijn woorden te vinden
voor het leed waarvan
het hart van de maagd vervuld is
Terwijl ze het doorboren
van het levenloze lichaam aanschouwt
en de lans die het hart
van haar geliefde zoon doorsteekt?

Zijn dode lichaam
was wel ongevoelig voor de pijn;
de steek van de lans echter
doorboorde het hart van de moeder.
Want zij zag de lans rechtop
naast haar zoon,
uit wiens lichaam
water en bloed sijpelde.

Heb dan ook, vrouwe,
erbarmen met de ellendigen
over wie Jezus zich
liefdevol wil ontfermen!
Dezelfde heilige tederheid
die u zo heeft doen meeleven
met het lijden van uw zoon
vraagt u om ons te redden.

Dan zult u, o maagd,
gelukkig zijn in geborgenheid
en de pijn zal niet langer
macht hebben over u.
Nooit nog zal de dood
kwaad berokkenen aan uw zoon;
lieve moeder, heb medelijden
met ons, nu en voor altijd.
Amen.

Introitus

Requiem aeternam dona eis Domine
et lux perpetua luceat eis.
Te decet hymnus Deus in Sion
et tibi reddetur votum in Jerusalem.
Exaudi Deus orationem meam
ad te omnes caro veniet.

Geef hun eeuwige rust, Heer,
en laat het eeuwig licht op hen schijnen.
U komt een lofzang toe, God op de Sion,
en een gelofte zal U betaald worden in Jeruzalem.
Verhoor mijn gebed, Heer,
alle vlees zal voor U komen.

Kyrie

Kyrie eleison
Christe eleison
Kyrie eleison

Heer, wees ons genadig
Christus, wees ons genadig
Heer, wees ons genadig

Graduale

Si ambulem in medio umbrae mortis
non timebo mala
quoniam tu mecum es Domine.
Virga tua et baculus tuus
ipsa me consolata sunt.

Al wandel ik midden in de schaduw van de
dood, ik vrees geen kwaad
omdat Gij met mij zijt, Heer.
Uw stok en uw staf,
zij zijn mijn troost.

Tractus

Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum
ita desiderat anima mea ad te Deus.
Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum.
Quando veniam et apparebo
ante faciem Dei?
Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte
dum dicitur mihi quotidie
ubi est Deus tuus?

Zoals een hert verlangt naar stromend water,
zo smacht mijn ziel naar u, God.
Mijn ziel dorst naar de sterke en levende God.
Wanneer mag ik nader komen en verschijnen
voor Gods gelaat?
Tranen waren mijn brood, bij dag en bij nacht,
want elke dag hoor ik zeggen:
"Waar is dan uw God"?

Offertorium

Domine Iesu Christe rex gloriae
libera animas omnium fidelium defunctorum
de manu inferni et de profundo lacu.
Libera eas de ore leonis
ne absorbeat eas tartarus
ne cadant in obscurum.
Sed signifer sanctus Michael
repraesentat eas in lucem sanctam
quam olim Abrahae promisisti
et semini eius.

Heer Jezus Christus, Koning der heerlijkheid,
bevrijd de zielen van alle gestorven gelovigen
uit de greep van de hel en de diepe vuurzee.
Bevrijd ze uit de mond van de leeuw,
dat de afgrond hen niet moge verslinden,
dat zij niet in de duisternis mogen vallen.
Maar de heilige Michael, de vaandeldrager
moge hen geleiden naar het heilige licht
dat gij ooit aan Abraham hebt beloofd
en aan zijn zaad.

Sanctus

Sanctus sanctus sanctus
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

Heilig, heilig, heilig,
Heer God der heerscharen.
Hemel en aarde zijn vol van uw heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.
Gezegend is hij die komt in de naam van de Heer.
Hosanna in den hoge.

Proch dolor

Proch dolor! Amissum terris germanica turba
magnanimum regem defleat. Ille jacet atque
ruit subito praeclarum caesarum astrum.
Vulnere non maior nunc dolor esse potest.
Fortia stelliferi pendantur lumina coeli.
Excipiat magnum coelica turma virum.

O smart! Het Duitse volk treurt om zijn groothartige
koning die aan het land ontruikt is. Dood ligt hij daar
en de heldere ster van de keizers is neergestort.
Niets kan nu meer pijn doen dan deze wonde.
Mogen de sterke lichten van de sterrenhemel zich
verspreiden. Moge de grote man door de hemel-
scharen ontvangen worden.

Pie Iesu Domine
dona ei requiem.
Amen.

Zachtmoedige Heer Jezus,
geef hem de eeuwige rust.
Amen.

Agnus Dei

Agnus Dei qui tollis peccata mundi
dona eis requiem.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi
dona eis requiem sempiternam.

Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld,
geef hen rust.
Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld,
geef hen de eeuwige rust.

Communio

Lux aeterna luceat eis Domine
cum sanctis tuis in aeternum quia pius es.
Requiem aeternam dona eis Domine
et lux perpetua luceat eis.

Laat het eeuwig licht voor hen schijnen, Heer,
voor eeuwig bij uw heiligen, omdat Gij liefdevol zijt.
Schenk hen eeuwige rust, Heer,
en laat het eeuwig licht voor hen schijnen.

Dies irae

Dies irae dies illa
solvat saeculum in favilla
teste David cum Sibylla.

Dag van toorn, deze dag
zal de wereld wegteren tot as,
zoals voorspeld door David en de Sibille.

Quantus tremor est futurus
quando iudex est venturus
cuncta stricte discussurus.

Wat een siddering zal er zijn,
wanneer de rechter zal komen
om alles nauwgezet te onderzoeken.

Tuba mirum spargens sonum
per sepulcra regionum
coget omnes ante thronum.

Mors stupebit et natura
cum resurget creatura
iudicanti responsura.

Liber scriptus proferetur
in quo totum continetur
unde mundus iudicetur.

Iudex ergo cum sedebit
quidquid latet apparebit
nil inultum remanebit.

Quid sum miser tunc dicturus
quem patronum rogaturus
cum vix iustus sit securus?

Rex tremendae maiestatis
qui salvandos salvas gratis
salva me fons pietatis.

Recordare Iesu pie
quod sum causa tuae viae
ne me perdas illa die.

Quaerens me sedisti lassus
redemisti crucem passus
tantus labor non sit cassus.

Iuste iudex ultionis
donum fac remissionis
ante diem rationis.

Ingemisco tanquam reus
culpa rubet vultus meus
supplici parce Deus.

Qui Mariam absolvisti
et latronem exaudisti
mihi quoque spem dedisti.

Preces meae non sunt dignae
sed tu bonus fac benigne
ne perenni cremer igne.

De trompet, zijn wonderlijke klank verspreidend
over de graven van de landstreken,
roept allen bijeen voor de troon.

Dood en natuur zullen verstomd staan
wanneer het schepsel zal verrijzen
om voor de rechter rekenschap af te leggen.

Het geschreven boek zal gebracht worden
waarin alles staat
waardoor over de wereld zal worden geoordeeld.

Wanneer de rechter zijn plaats inneemt,
zal alles wat verborgen is, naar boven komen,
niets zal ongewroken blijven.

Wat zal ik beklagenswaardige dan zeggen,
op welke beschermer zal ik een beroep doen,
wanneer zelfs de rechtvaardige nauwelijks veilig is?

Koning van ontzagwekkende grootsheid,
die om niet redt wie te redden zijn,
red mij, bron van goedheid.

Gedenk, goede Jezus
dat ik de reden ben voor uw weg,
laat mij op die dag niet verloren gaan.

Terwijl Gij mij zocht, zat Gij vermoeid neer,
Gij redde mij door het kruis te verdragen,
laat zulk zwoegen niet vergeefs zijn.

Rechtschappen rechter van de wraak,
geef de gave van vergeving
voor de dag van de vergelding.

Ik kerm als een beklagde,
van schuld kleurt mijn gezicht rood,
spaar de smekeling, God.

Gij die Maria hebt vergeven
en de misdadiger hebt verhoord,
Gij hebt ook mij hoop gegeven.

Mijn gebeden zijn niet waardig,
maar Gij, o goede, heb genade,
opdat ik niet zal branden in eeuwig vuur.

Inter oves locum praesta
et ab haedis me sequestra
statuens in parte dextra.

Confutatis maledictis
flammis acribus addictis
voca me cum benedictis.

Oro supplex et acclinis
cor contritum quasi cinis
gere curam mei finis.

Lacrimosa dies illa
qua resurget ex favilla
iudicandus homo reus.

Huic ergo parce Deus
pie Iesu Domine
dona eis requiem. Amen.

Se je souspire

Se je souspire'est plaingz
disant "Helas aymy!"
et par champs et par plains
je plains mon doux amy.
Sur tous l'avoir eslu
mais fiere destinée par mort
le m'a toulu
dolente infortunée.
[instrumentaal, niet gezongen]

Ecce iterum novus dolor accedit. Nec satis erat
infortunatissimae caesaris filiae coniugem amissise
dilectissimum nisi etiam fratrem unicum
mors acerba surriperet. Doleo super te frater mi
Philippe rex optime nec est qui me consoletur.

Mes chantz sont de deuil plains
bonjour n'ay ne demy.
Vous qui oyes mes plaints
ayez pitié de my.
[instrumentaal, niet gezongen]

O vos omnes qui transitis per viam attendite et
videte si est dolor sicut dolor meus.

Geef mij een plaats tussen de schapen
en zonder mij af van de bokken,
door mij aan de rechterzijde te plaatsen.

Wanneer de verdoemden onderdrukt zijn,
aan hevige vlammen zijn overgeleverd,
roep mij dan bij de gezegenden.

Ik bid, smekend en knielend,
mijn hart vermorzeld als as:
wil toch voor mijn einde zorgen.

O tranenrijke dag,
waarop uit de as zal herrijzen
de schuldige mens, om berecht te worden.

Spaar deze dan, God,
goede Heer Jezus,
geef hun rust. Amen.

Zo zucht ik dus en klaag,
zeggende "Helaas, arme ik!"
en over velden en vlakten
klaag ik over mijn zoete vriend.
Hij was uitverkoren boven allen,
maar door de trotse dood
is hij mij ontnomen,
de droevige ongelukkige.
[instrumentaal, niet gezongen]

Zie, een nieuw verdriet dient zich aan. Het was niet
genoeg voor de ongelukkige dochter van de keizer
dat ze haar dierbare man moest afstaan, de bittere
dood moest zelfs haar enige broer wegnemen. Ik
beween u, mijn broer Filips, grootse koning, en er is
niemand om mij te troosten.

Mijn liederen zijn vol van smart,
ik heb geen goede dag, zelfs geen halve.
Wie mijn klagen aanhoort,
heb meelij met mij.
[instrumentaal, niet gezongen]

O gij allen die langs deze weg voorbijgaat,
kijk en zie of er een verdriet is gelijk aan het mijne.

Partners

Alamire Foundation

De Alamire Foundation, Internationaal Centrum voor de studie van de muziek in de Lage Landen, werd in 1991 opgericht als een samenwerkingsverband tussen KU Leuven, Onderzoeksgroep Musicologie en Musica, Impulscentrum voor Muziek. De organisatie stelt zich tot doel hoogkwalitatief onderzoek naar het muzikale leven in de Lage Landen tot ca. 1800 te voeren, te stimuleren en te coördineren. Daarnaast is er aandacht voor de lokalisatie, inventarisatie en conservatie van het muzikaal patrimonium in Vlaanderen en voor de ontsluiting van dit vaak onbekend erfgoed voor een zo breed mogelijk publiek. Vandaag is de Alamire Foundation dankzij het Alamire Digital Lab en zijn expertisecentrum — het Huis van de Polyfonie — meer dan ooit een dynamische onderzoeksgroep met internationale uitstraling.

www.alamirefoundation.org
tel 016 32 87 50

30CC

30CC — het cultuurcentrum van Leuven — is een vlag die vele ladingen dekt: van concerten over dans en literatuur tot theater. Ook op vlak van locaties is diversiteit troef: 30CC plant voorstellingen in de Schouwburg, de Minnepoort, het Wagehuys, de Romaanse Poort, de Predikherenkerk en andere schitterende plaatsen in de Leuvense binnenstad. Dit huis programmeert voor iedereen en gaat de uitdaging aan om Leuven ook op cultureel vlak te laten bruisen! Naast een grote kijkdoos wil 30CC ook een laboratorium zijn waar gewerkt wordt aan ideeën voor morgen: een creatieve vrijstaat waarin artiesten kunnen excelleren.

www.30CC.be
tel 016 23 84 27

Abdij van Park

De Abdij van Park is een 42 hectare grote, groene oase aan de stadsrand van Leuven en een van de best bewaarde kloostercomplexen met alle elementen van een abdij uit het ancien régime. Om dit unieke, historische geheel niet verloren te laten gaan, sloot de norbertijngemeenschap in 2003 een erfpachtovereenkomst af met de stad Leuven. De site werd opgedeeld in zones met aangepaste herbestemming. Zo werd onder meer de voormalige Mariapoort gerestaureerd en als het Huis van de Polyfonie in gebruik genomen door de Alamire Foundation. Andere blikvangers zijn de abdijkerk, het Wagenhuis (Kerk in Nood) en het abdijmuseum, gewijd aan religieuze kunst en cultuur (CRKC).

www.parkabdij.be
tel 016 40 01 51

Praktische informatie

Tickets

30CC/Ticketbalie
Diestsestraat 49, 3000 Leuven
Telefoon: 016 300 900

De ticketbalie is open op maandag en woensdag van 12u tot 18u, dinsdag en vrijdag van 10u tot 18u, donderdag van 12u tot 20u, zaterdag van 10u tot 17u.
Online: www.30CC.be

Concertbalie: 45 minuten voor aanvang van de voorstelling kunnen op de concertlocatie tickets worden aangekocht.

Ticketprijzen

Prijs voor de concerten: € 16 (korting voor -26 en +65)
Voor meer informatie en voorwaarden: www.30CC.be of
016 300 900

Meer informatie over Passie van de Stemmen

www.alamirefoundation.org / info@alamirefoundation.be
Telefoon: 016 32 87 50
www.30CC.be / 30CC@leuven.be
Telefoon: 016 23 84 27

Uw steun

Met uw steun kan u de Alamire Foundation helpen haar doelstellingen te verwezenlijken: de studie en de valorisatie van muzikaal erfgoed uit de Lage Landen.

Schenkeningen zijn welkom:

KU Leuven, met vermelding FVF-ALAMR2-02010
IBAN rek.nr. BE45 7340 1941 7789
BIC code: KREDBEBB